

De Toorts

van oud naar jong

IVN Zuid-Kennemerland

NUMMER 82

OKTOBER 2010

OVER DE TOORTS EN IVN ZUID-KENNEMERLAND

De Toorts is het blad van IVN Zuid-Kennemerland. De naam symboliseert de fakkel waarmee de afdeling haar boodschap uitdraagt. Het IVN, Vereniging voor natuur- en milieueducatie, is een vereniging van vrijwilligers, die wil bijdragen aan een duurzame samenleving door mensen te betrekken bij natuur, milieu en landschap. Zo'n 18.000 leden zetten zich actief in voor natuur en milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 170 afdelingen.

Lid of donateur

Leden van het IVN zijn per definitie actief binnen de afdeling. Zij hoeven geen natuurgids te zijn, er zijn voldoende andere activiteiten waar mensen bij nodig zijn.

Mensen die het werk van het IVN een warm hart toedragen maar niet actief willen zijn, kunnen de afdeling financieel steunen. Er kunnen niet genoeg donateurs zijn! Mede door hun steun kunnen wij een groot publiek betrekken bij onze gratis educatieve activiteiten.

Leden en donateurs ontvangen driemaal per jaar De Toorts. Leden ontvangen bovendien het kwartaalblad 'Mens en natuur' van IVN Nederland. De jaarbijdrage is voor leden minimaal € 16,50 en voor donateurs minimaal € 15.

Contactgegevens

Bestuur

Jany van Dijk (voorzitter), Heidi van der Marel (aspirant-secretaris), Robbert-Jan de Bruijne (penningmeester), Herm Zweerts (lid, ledenadministratie), Leen Parlevliet (lid; public relations)

Postadres: Jacob van Heemskerklaan 12, 2121XZ Bennebroek

E-mail: ivnzk.bestuur@gmail.com; ivnzk.penningmeester@gmail.com

Bank: 5007954 (ING) t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede

Ledenadministratie: ivnzk leden@gmail.com

Werkgroepen

Cursussen Jan Saveur, 023-527 6896, m.saveur@planet.nl

Excursies Helga Frömming, heksenhuisje@gmx.com

Groene Winkel Meins van der Wal, 023 - 538 2839,

ivnzk.groenewinkel@gmail.com

Haarlemmermeer Anneke Wegman anneke.wegman@nmch.nl

Kinderen Frank Jansen, 023 - 529 0984, ivnzk.kinderen@gmail.com

Milieu Nico Wisse, nico.wisse@online.nl

Natuurinformatiecentrum Schalkwijk, 023-5450082,

theresevangroeningen@planet.nl

Natuurbelangen Hans Kerkhoff, 023 - 528 8577,

ivnzk.natuurbelangen@gmail.com

Natuurwerkgroep Marc van Schie, 023 - 535 1239,

ivnzk.natuurwerk@gmail.com

Oeverzwaluwen Marcel Schalkwijk, 023 - 563 6888,

marcel.schalkwijk@quicknet.nl

Promoteam Marc Eriks, 023 - 551 4428, marc@phoenixsailing.com

Toorts Jonne Misset, 023 - 527 4950, ivnzk.toorts@gmail.com

Aangevraagde excursies Yneke Bettink, 023 - 525 4995,

ivnzk.excursies@gmail.com

Mediacontacten Marc van Schie, 023 - 535 1239, ivnzk.publiciteit@gmail.com

Website Jan-Willem Doornenbal, Ok Overbeek, ivnzk.webbeheer@gmail.com

Materialen Leo v/d Brugge, 023 - 526 1584

Meer informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivn.nl/zuidkennemerland

Daarom is het fijn om IVN-er te zijn

Marc van Schie omschrijft zichzelf als enthousiast IVN-er, altijd bezig het IVN te promoten. Zelfs als hij met zijn gezin bij de kinderboerderij in Heemstede staat en ziet dat het Ecodroom ernaast volgend jaar enkele weken vrij is. Hij ziet direct mogelijkheden onze vereniging daar in beeld te brengen bij het publiek door bijvoorbeeld kinderactiviteiten. Dat meldt hij dan aan het bestuur. Maar hij is ook actief als natuurgids en begeleidt in de winter natuurwerkdagen.

Vanaf 1980 ging hij mee met de IVN-jongerenkampen. Tot hij in 1986 een kadercursus volgde om zelf die kampen te kunnen leiden. Toen werd hij ook lid en rolde daarna in de PR van de afdeling. Hij maakte als eerste activiteitenposters en verspreidde die eerst ook zelf. Al ruim tien jaar maakt hij persberichten die in allerlei kranten, bladen en zelfs in Vroege Vogels zijn gekomen. Hij geniet als mensen op onze activiteiten af komen.

Marc vindt het fijn om IVN-er te zijn, omdat hij zich met hart en ziel kan inzetten voor natuur, mens, milieu en landschap. Hij geniet als excursiedeelnemers zeggen: "Goh wat leuk, dat wist ik niet."

Marc probeert vooral kleine, kwetsbare gebieden te vinden die hij wil helpen onderhouden met de natuurwerkgroep. Via de pers laat hij dan mensen weten dat er bij hen in de omgeving een stukje natuur ligt, dat de moeite waard is om te behouden.

Colofon De Toorts

Redactie Esther van den Braak, Jan-Willem Doornenbal, Marisca van der Eem, Bertine Hagmeijer, Theo Litjens en Jonne Misset

Bijdragen van Evert van het Schip, Wim Swinkels, Harry Lips, Jany van Dijk, Yneke Bettink, Wim Lutgerink, Anneke Wegman, Elvira Sanders, Jan-Willem van Velzen

Druk SMIC Arnhem (smic.nl); op papier 'Helo' (met FSC-keurmerk)

Kopij De volgende Toorts komt half februari 2011 uit. Kopij hiervoor kunt u vóór 1 januari digitaal aanleveren via ivnzk.toorts@gmail.com

VAN DE REDACTIE

Ons nieuwe thema

Deze keer hebben we gekozen voor het thema *van oud naar jong*. U vindt o.a. artikelen over kweek (gras), de stippelmot en de make-over van een oude vuilnisbelt tot nieuw natuurgebiedje. Uw bijzondere aandacht vragen we voor een eeuwenoud voortplantingstrucje van een schimmel, u leest dat in *Horror op een bloemenweitje*. Verder dit keer veel informatie over de afdelingsactiviteiten: verslagen van een bijzondere excursie, het ledenuitje, informatie over een nieuwe werkgroep en over de winterexcursies in de AWD.

De Toorts als fakkel

In de ingezonden brief van Claar de Jong (zie Toorts nummer 81, juni 2010) spreekt zij haar bezorgdheid uit over het verdwijnen van de oorspronkelijke tekening op de voorkant van ons blad. Bovendien is zij van mening dat de naam 'Toorts' voor nieuwe leden of donateurs nadere toelichting behoeft.

Twee leden hebben op haar oproep gereageerd. Loes v.d. Berg memoreerde dat de kersverse IVN-afdeling de toorts koos als symbool (fakkeldrager) voor wat men uit wilde dragen. Zij is het met Claar eens dat dit symbool best zichtbaar mag blijven. Jolanda Giling kan zich voorstellen dat de redactie voor een andere omslag heeft gekozen bij de kleurenitgave. Zij complimenteert de redactie met de nieuwe vorm, met daarin mooie foto's en duidelijke artikelen. Maar ze kan zich voorstellen dat 'het prachtige kruid' toch vertegenwoordigd blijft in het blad, bijvoorbeeld door middel van een moderne versie in de voettekst.

Het lijkt mij goed wat meer in detail op deze kwestie in te gaan. Het ligt wel op mijn weg dat te doen, want ik was destijds (april 1983) verantwoordelijk voor het ontwerp en de keuze van de titel. Beide hebben meer dan 25 jaar de voorzijde van ons blad getooid. Vanaf april 1993 heeft onze toenmalige opmaker van het blad, Carolien Dijkman, mijn prent gestyleerd. En zo bleef de toenmaals gekozen plant, de toorts, voor de voorzijde behouden.

Zaken krijgen na zo'n lange periode gewoonterecht, maar bij de creatieve, huidige redactieleden ontstond de wens een geheel nieuwe aanpak met het afdelingsblad te realiseren. Ik ben het daar geheel mee eens.

Wel zet de redactie een verklaring van de naam bij de vaste tekst over het IVN en De Toorts op de eerste pagina. En verder zullen de opmakers bekijken of de afbeelding van de toorts nog grafisch ergens terug kan komen.

Zoals Loes v.d. Berg al aangaf, is de naam Toorts gekozen als symbool. Vroeger drenkten de boeren de stugge, taaie stengel in hars of teer en konden zodoende de plant als fakkel gebruiken om de donkere stal te verlichten. Met De Toorts als fakkel draagt het IVN Zuid-Kennemerland haar boodschap uit. Zij wil bijdragen aan een duurzame samenleving door mensen te betrekken bij natuur, milieu en landschap. Ook al is ons afdelingsblad een nieuwe koers gaan varen, de naam De Toorts, als fakkel om onze boodschap uit te dragen: die blijft onveranderd.

Tekst: Theo Litjens

INHOUD

Redactioneel; Enquete	3
Van het bestuur	4
Winterwandeling	4
Jubileum Hekslootpolder	5
Activiteitenprogramma	6
Activiteitenprogramma-vervolg	7
Horror op een bloemenweitje	8
Verslag Ledendag	9
Kweek	10
Het instinct zit in de maag	11
Een nieuwe werkgroep	12
Bomenplan deel 1	12
Insectenexcursie	13
Bomenplan deel 2	13
Straatje Om	14
Een wonder in aanbouw	15
Foto's bij het thema	16

ENQUETE: wat vindt u van De Toorts

Vier Toortsen zijn nu in kleur verschenen. Als redactie kunnen we het ons niet meer anders voorstellen. We hebben er twee nieuwe redactieleden bij gekregen en zijn wat de inhoud betreft een andere koers gaan varen.

Het bestuur van de afdeling IVN Zuid-Kennemerland is, net als de redactie, erg tevreden met de kleurendruk. Maar zij en wij willen ook graag weten wat u als lezer van de veranderingen vindt:

- vindt u De Toorts in kleur en nieuwe stijl een positieve verandering, JA of NEE?
- wat vindt u van de inhoud en van de thema's die wij elk nummer meegeven?
- wilt u De Toorts op papier blijven ontvangen of bent u gelukkig met een digitale variant (zie www.ivn.nl/zuidkennemerland > menu publicaties > toorts)

Laat ons s.v.p. uw antwoord weten. Liefst per e-mail naar ivnzk.toorts@gmail.com, maar per post of telefoon mag ook. En voel u vrij om commentaar, opmerkingen, complimenten en suggesties toe te voegen. We zullen er met aandacht kennis van nemen.

De Toortsredactie

GEZOCHT: coördinator Toortsdistributie

De distributie van het blad dat u nu leest heeft een vaste persoon nodig. Het gaat om 450 Toortsen, die driemaal per jaar moeten worden gebundeld voor veertig bezorgers. Twee mensen helpen met bundelen. Dan gaan de bundels naar de bezorgers, ook daar is hulp en een systeem voor aanwezig.

Wij verwachten van de coördinator, dat hij of zij op tijd de helpers inschakelt, regelt dat het bundelen en bezorgen goed blijft verlopen en zelf ook helpt bij het bezorgen van de bundels.

Wilt u meer weten? Neem contact op met Leen Parlevliet, tel. 023-5407222, lparle@worldonline.nl

BESTUUR IVN-ZK OVER VERSCEIDENHEID

2010 is het jaar van de Biodiversiteit. Als ik door de duinen wandel of door de Haarlemmermeer fiets, is die biodiversiteit goed te zien. Vogels vliegen op uit bosjes en rietkragen, insecten zoemen om mijn hoofd en kleurige bloemenvelden wiegen in de wind. Je zintuigen staan in de zomer op scherp: je ruikt, hoort, ziet, voelt en proeft de verscheidenheid om je heen.

Veel mensen hebben belangstelling voor de natuur om hen heen. Maar we zijn er nog lang niet. Steeds opnieuw zijn er initiatieven om de natuur op te offeren voor nieuwbouw of anderszins. We moeten als IVN alert blijven, ook al zijn we geen protestgroep. Door voorlichting en leuke excursies kunnen we met argumenten onderbouwen waarom het behoud van belangrijke plekken – en dus biodiversiteit – zo hard nodig is. Mensen die meedoen met onze excursies, werkdagen en cursussen doen kennis op over die

biodiversiteit en de samenhang in onze natuur.

Afgelopen zomer hebben onze actieve leden weer tal van activiteiten georganiseerd. Zonder de bijdrage van anderen te kort te doen, wil ik toch een paar zaken noemen:

- Yneke Bettink en Hans Kerkhoff organiseerden een zeer geslaagde lezendag bij onze natuurcollega's in de Eempolder. Hoe leuk en interessant het was, leest u elders in dit nummer.

- De werkgroep Haarlemmermeer is geïnstalleerd, met als coördinator Anneke Wegman, een 'ouwe getrouwe' uit Zuid-Kennemerland. Er zijn al enkele activiteiten georganiseerd. Aandacht vanuit de media zal nu nodig zijn. U leest de eerste informatie over deze werkgroep in deze Toorts.

- Thérèse van Groeningen heeft kunnen regelen dat het Natuurinformatiecentrum Schalkwijk eindelijk een nieuwe deur en een nieuw raam heeft! Daardoor kan de tuin betrokken worden bij de activiteiten. De jaarlijkse

open dag op Ons Buiten - waar het centrum staat - liet een groeiende belangstelling voor de natuur in Schalkwijk zien.

- Marc van Schie krijgt het steeds weer voor elkaar om goede aandacht in de media te krijgen! Elke week staat wel een artikeltje over een activiteit van IVN-ZK in de krant.

- Vanuit de provinciale werkgroep deskundigheidsbevordering van het IVN Consulentenschap (waar vanuit onze afdeling Jan Saveur aan deelneemt) werd op 4 september een cursusdag georganiseerd 'eten uit de natuur', inclusief lunch.

- Tot slot organiseerde de werkgroep Cursussen van IVN-ZK een hele leuke groencursus met als thema 'beleef de herfst'. Als u dit leest, is het net afgelopen.

Ik sluit af met u allen nog een mooi staartje van deze herfst toe te wensen!
Jany van Dijk, voorzitter IVN-ZK

GEEF MIJ DE WINTER MAAR DAN ZIE IK NOG 'S WAT

Het mooiste en grootste industriegebied van Nederland ligt naast de deur: de Amsterdamse Waterleidingduinen. Een schitterend natuurgebied ook, dat op het gebied van de volksgezondheid (drinkwater!) een belangrijke rol speelt. Een rijke natuur, met een afwisseling die je nergens anders vindt.

We geven er als IVN - elk jaar weer - een paar boeiende winterexcursies. Op 12 december geven we er de Midwinter-excursie en op 26 december de Tweede-Kerst-dag-excursie.

Die winterexcursies zijn voor u als deelnemer vaak nog leuker dan de zomerwandelingen. De dichte begroeiing in winterrust: de bladeren zijn

verdwenen. Kun je 's zomers soms nog geen tien meter ver kijken, 's winters ontrolt zich dat hele gevarieerde landschap voor je ogen: je ziet door de bomen ineens weer het bos ...

En vaak zie je meer details: de zware, kromme takken van de Eik waarmee onze middeleeuwse scheepsbouwers hun schepen bouwden. De sporen van de laatste periode van de bronst. De damherten die zich 's zomers zo makkelijk verschuilen, zie je nu vaak ineens in een grote groep bij elkaar. En ze blijven meestal nog staan ook. De vruchten, de zaden, de sporen van vraat, het is allemaal te vinden en te bewonderen. Vergeet niet langs de Oranjekom te lopen, je ziet er vogels –

wintergasten - die je 's zomers niet ziet. Kijk naar de afgevreten kegels van Den en Spar: wie vrut ook alweer wat? Natuur en haar verhalen...

Afijn, de IVN gidsenploeg gaat er vanuit dat de winterwandelingen weer een succes worden.

*Tekst: Evert van het Schip
Foto's: Bertine Hagmeijer*

NB: voor de excursie op 2e Kerstdag moet u zich absoluut opgeven, anders kunt u niet mee. Wees er snel bij. Opgeven via mail-adres ivnz.kerstwandeling@gmail.com of bij Ok Overbeek 06-31 30 53 24.

EEN GEBIED VOL TEGENSTRIJDIGE BELANGEN

De kievit wil er haar eieren leggen en uitbroeden. De vos zijn buikje rond eten. Vissen, planten, vogels, insecten willen groeien en nakomelingen krijgen. Boeren willen een flinke grasopbrengst voor hun koeien. Buurtbewoners willen hun hond uitlaten en kunnen wandelen. Forensen willen er zo snel mogelijk langs, of zo mogelijk doorheen. De projectontwikkelaar ziet er een hele woonwijk. En de geschiedenis van het gebied wil zich nog laten zien.

De Hekslootpolder ligt aan de rand van Haarlem-Noord. Voor mensen die de natuur een warm hart toedragen is het van belang de waarde van dat gebied voortdurend te blijven benadrukken. Toen de gemeente daar 25 jaar geleden woningbouwplannen had, is de Vereniging tot Behoud van de Hekslootpolder opgericht. Toen de bouwplannen van tafel waren, dienden zich andere bedreigingen aan voor het gebied: een brug, een weg, de wens voor hoge landbouwopbrengst, lage waterstand, weggemaakte of door vossen leeggegeten vogelnesten, en tegenwoordig een sauna en een ver-

brede Vondelweg.

De vereniging bestaat dit jaar 25 jaar, hoopte zichzelf te kunnen opheffen, maar vond dit nog net niet verantwoord.

Door de concrete doelstellingen, dichtbij de leefwereld van de mensen, en ondersteund met veel onderzoek, goed onderbouwde argumenten en doordachte alternatieven, heeft de vereniging succes. Zowel in het ledenaantal (1200 betalende leden) als in het bereiken van de doelstellingen.

Naast het voorkómen van het kwaad, is vooral ook veel goeds gepresteerd. De partijen met tegengestelde belangen zijn - vooral door bemiddeling van de vereniging - nader tot elkaar gekomen. Overeenstemming bestaat over het belang van de polder voor de natuur in Haarlem.

Twee mooie boeken zijn uitgegeven.

De natuurwaarden zijn verrijkt, onder andere door aanleg van vogelmeertjes met grindeilanden.

Uit de jaarrond-vogeltellingen blijkt toename van broedende vogels, die samenhangt met diversiteit aan flora,

vlinders, mensen en vissen.

De kuifeend zwemt haar rondjes met acht kuikens, de fazant verstopt zich met haar jongen, de lepelaar vliegt laag over, en alle hopen ze dat de Vereniging tot Behoud van de Hekslootpolder haar doelstellingen volbrengt en binnenkort zichzelf feestelijk mag opheffen.

Met dank aan Tom van den Boomen voor ons gesprek.

Tekst: Jan-Willem Doornenbal

Foto: Lida Zaremba

Naar aanleiding van het 25-jarig jubileum heeft de vereniging een fotoboek uitgebracht: 'Gezien de Hekslootpolder'. Dit boek is nog te bestellen voor € 15,50 (incl. verzendkosten). Als u eerst lid wordt voor € 5 per jaar, kost het boek slechts € 8 (incl. verzenden). Maak het betreffende bedrag over op giro 5038962 t.n.v. Vereniging Behoud de Hekslootpolder te Vogelenzang, o.v.m. *jubileumuitgave*. www.heksloot.nl

Activiteitenprogramma Herfst / Winter 2010-11

IVN, Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie, afdeling Zuid-Kennemerland

Zondag 10 oktober 11.00 – 13.00 uur

Herfstwandeling op de Begraafplaats Kleverlaan i.s.m. KNNV

Deze excursie is een vervolg op onze jaarlijkse voorjaarsexcursie op de begraafplaats. Er wordt niet alleen gekeken naar het monumentale van de bomen, maar ook hoe ze zich voorbereiden op de winter.

⊙ ingang Algemene Begraafplaats aan de Kleverlaan.

❶ Hans Kerkhoff 023 - 5288577

Zondag 16 oktober 9.30 – 13.00 uur

Natuurwerkdag Oeverlanden van de Liede, Haarlem

⊙ het hek van de Oeverlanden van de Liede nabij de Veerplas in de Waarderpolder.

❶ en aanmelden: Marc van Schie 023-5351239

Zondag 17 oktober 10.30 – 16.00 uur

Paddenstoelendag Linnaeushof

Regelmatig vertrekken er excursiegroepen door het gebied op zoek naar paddenstoelen. De excursies zijn gratis. Verder is er een gevarieerd programma rondom paddenstoelen. Voor kinderen van 4 t/m 10 jaar zijn er speciale kinderexcursies.

⊙ Linnaeushof

❶ Kijk in de lokale pers of op www.ivn.nl/zuidkennemerland

Leo van der Brugge 023 - 5261584

Zondag 17 oktober 8.00 – 10.30 uur

Trekvogelexcursie Hekslootpolder

I.s.m. Ver. Behoud de Hekslootpolder en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland. Kijker meenemen. Denk aan warme kleding.

⊙ Infopaneel hoek Spaarndamseweg/ Vondelweg, Haarlem

❶ Eric van Bakel 023 - 5393507

Zondag 24 oktober 16.00 – 17.30 uur

Wilde Herfstexcursie voor kinderen (6 – 12 jaar)

Struinend door de duinen op zoek naar diersporen. Wellicht sta je opeens oog in oog met een burlend damhert! Ouders gaan niet mee.

⊙ Amsterdamse Waterleidingduinen Ingang Zandvoortselaan
Toeganskaart AWD verplicht

❶ Frank Jansen 023 5290984

Zaterdag 6 november 9.30 – 15.00 uur

Natuurwerkdag op De Overplaats Bennebroek

⊙ Locatie/startpunt: Verzamelen om 9.30 uur bij de ingang van het Bennebroekbos naast de parkeerplaats van Linnaeushof aan de Binnenweg/Glipperweg

❶ aanmelden Marc v. Schie 023 – 5351239 of

ivnzk.natuurwerk@gmail.com

Zondag 7 november 11.00 – 12.30 uur

Paddenstoelenexcursie Wandelbos Groenendaal

⊙ Infopaneel grote parkeerplaats bij het restaurant

❶ Leo van der Brugge 023 – 5261584

Zondag 7 november 11.00 – 12.00 uur

Pompoenevenement Boerderij Zorgvrij (4 t/m 10 jaar)

Grote, kleine, ronde, groene, gele en oranje pompoenen. Overal pompoenen! Kom kijken wat je met pompoenen allemaal kunt doen – je zult verbaasd zijn!

⊙ Receptie van Boerderij Zorgvrij, Genieweg 50,
Recreatiegebied Spaarnwoude

❶ Frank Jansen 023 5290984

Zondag 21 november 11.00 – 12.30 uur

Strandexcursie Zuidpier IJmuiden

Denk aan warme kleding!

⊙ Jachthaven van IJmuiden, halte eindpunt bus 4 en bus 82

❶ Yneke Bettink 023 – 525 4995

Zaterdag 11 december 9.30 – 15.30 uur

Natuurwerkdag Buitenliede

Aan de slag in het moerasbos aan de Buitenliede.

⊙ parkeerplaats van De Zoete Inval in Haarlemmerliede

❶ aanmelden Marc v. Schie 023 – 5351239 of

ivnzk.natuurwerk@gmail.com

Links: in kaarsvet gedrenkte toorts, gebruikt als fakkel.

Zondag 12 december 14.00 – 15.30 uur

Winter in 's Hollands duin

Wandeling door de Amsterdamse Waterleidingduinen in een hopelijk winters landschap

☉ Amsterdamse Waterleidingduinen bij ingang de Oase.

① 06 - 31305324

Zondag 12 december 13.00 – 15.00 uur

Kerst- en wintergroenexcursie Boschbeek en Spaarnberg

De excursie staat in het teken van een aloude fascinatie: de kerstboom en ander wintergroen in de periode van de 'donkere dagen'. Maar waarop is deze fascinatie gebaseerd? Er is ook aandacht voor de historische en landschappelijke kenmerken van de Oude Duinen ter plaatse.

☉ Restaurant Boschbeek, Wustelaan 75, Santpoort-Zuid

① Eric van Bakel 023 – 5393507 en ericvanbakel@hetnet.nl

Zondag 26 december 14.00 – 15.30 uur

Kerstwandeling door de duinen

Even een frisse neus halen tijdens een wandeling door de winterse duinen.

☉ Amsterdamse Waterleidingduinen bij ingang de Oase.

① Aanmelden verplicht via ivnz.kerstwandeling@gmail.com
06 - 31305324

Zaterdag 15 januari 2011, 11.00 – 13.00 uur

Wintergasten in de A'damse Waterleidingduinen

De watervogels uit het hoge noorden komen in de wintermaanden profiteren van onze milde winters. Als de wateren op de meeste plaatsen bevroren zijn is het water in de AWD nog open. Hierdoor is er kans om bijzondere watervogels te zien. Kijker en warme kleding aanbevolen

☉ Amsterdamse Waterleidingduinen Ingang Oase

① Wim Lutgerink 023 - 5371898

Zondag 13 februari 11.00 - 12.30 uur

Diersporen en Vogels Koningshof

Kinderexcursie en gelijktijdig en afzonderlijk een excursie voor volwassenen. In verband met beperkte parkeerruimte wordt u verzocht met de fiets of openbaar vervoer te komen

☉ Infopaneel bij parkeerplaats Koningshof, Duinlustweg 26, Overveen

① Hetty Wijker 023 - 5713632

IVN-ZK Activiteitenprogramma - Meer informatie over onze activiteiten op www.ivn.nl/zuidkennemerland

Excursies gaan altijd door, ook als het regent. Aanmelden is niet nodig, tenzij aangegeven.

☉ = plaats van vertrek; = fiets; ① = informatie;

 = (ook) voor kinderen;

Rechts: impressie van de IVN-paddenstoelendag op Elswout, 3 oktober 2010. Foto's: Jan-Willem Doornenbal

HORROR OP EEN BLOEMENWEITJE

De IVN-nazomerexcursie in het Heemstedse wandelbos Groenendaal gaat natuurlijk over hazelnoten, bramen, vlierbessen en rozenbottels. Er is ook aandacht voor springzaad, mierenbroodjes en peulen van Look-zonder--look. Door de natte zomer hadden we dit jaar eind augustus bovendien al een rijke schakering aan paddenstoelen. Voor fraaie nazomerbloeiers lopen we in Groenendaal dan graag even langs het prachtige bloemenweitje bij de voormalige boomkwekerij.

Dit keer troffen we daar bij het voorlopen van de excursie een bijzonder tafereel aan.

Roelof Boddaert, de veteraan van deze activiteit, vond een stel dode sprinkhanen in de Canadese Fijnstraal. Na wat rondkijken vonden we er meer op een aantal andere planten van deze soort. De beestjes zaten erbij alsof de dood hun plotseling overkomen was, dus gewoon zittend aan de steel, en niet hangend aan één pootje. Ook waren ze nog gaaf, zoals te zien op de foto. De eerste gedachte van onze groep was natuurlijk, dat er in de plant een stofje zit dat voor de sprinkhanen een snelwerkend vergif is.

Toen we bij thuiskomst de foto plaatsten op de website natuurobservatie (www.forum.waarneming.nl) was er binnen enkele minuten iemand die ons aan een verrassend antwoord kon helpen. We bleken te maken te hebben met een fenomeen dat soms wel wordt aangeduid met *zombie-sprinkhanen*: de sprinkhanen zijn geïnfecteerd door de schimmel *Entomophthora grylli*, die hen fataal wordt. Het bizarre detail bij deze infectie is, dat de schimmel de 'sturing' van het insect overneemt en hem in zijn laatste momenten naar een hoog punt in het terrein laat klimmen,

zoals een hoge grasstengel of hoge plant. Hierdoor hebben de sporen van de schimmel een veel grotere kans om zich te verspreiden en daarmee de soort voort te planten. In de evolutie is dit een succesvolle strategie gebleken, want fossiele planten laten ons zien dat ditzelfde trucje door schimmels al zo'n 50 miljoen jaar met insecten - zoals sprinkhanen en mieren - wordt uitgehaald. Zo gezegd een prehistorisch voortplantingstrucje: van oud naar jong.

Wat ik vooral van dit fascinerende verhaal leerde, was weer eens dat je bewust moet blijven kijken. Een schijnbaar onbetekenende en onverklaarbare waarneming (vier dode sprinkhanen in een bloeiende plant) wees in dit geval naar een boeiend verschijnsel. De evolutie heeft geleid tot wel heel specialistische vormen van 'samenwerking' tussen soorten. Zelfs een simpel bloemenweitje kan de achtergrond vormen van een dramatisch verhaal.

Tekst: Wim Swinkels

Foto's: Ok Overbeek

KRIJGT U ONZE NIEUWSBRIEF AL?

Als u een e-mailadres heeft, heeft u gemerkt dat er elke twee weken een IVN-nieuwsbrief in uw postvak komt, met daarin de aankondigingen van de komende activiteiten. Verder gebruiken we de nieuwsbrief om activiteiten, die onverhoopt niet doorgaan of een andere aanvangstijd/plaats hebben, te 'repareren', en om extra ingevoegde excursies bekend te maken.

Bent u lid/donateur, heeft u een e-mailadres maar krijgt u de nieuwsbrief niet, dan is het mogelijk dat uw mailadres niet (correct) bekend is bij de ledenadministratie.

Wilt u de nieuwsbrief toch elke twee weken in de 'bus' krijgen, meldt u dan aan via een bericht naar ivnzk.nieuwsbrief@gmail.com met als onderwerp 'aanmelden'. U kunt zich overigens op elk gewenst moment ook weer afmelden.

GESLAAGD IVN-SCHOOLREISJE

Het jaarlijkse IVN-ledenuitje voerde ons dit jaar naar Soest en het overgangsgebied tussen de Utrechtse Heuvelrug en het veenweidelandschap rond het veenriviervtje de Eem. Het weer was prachtig, er was een goed gevuld programma en de stemming was opperbest. De wegblijvers hadden dus zoals altijd weer ongelijk.

Hans Kerkhoff was de ideale bovenmeester op deze 'schoolreis' met dertig natuurliefhebbers: IVN'ers en aanhang. Hij hield zijn leerlingen goed in de hand, onderhield op zijn eigen wijze de contacten met buschauffeurs, gidsen van de afdeling Eemland, bioboeren en restaurantpersoneel en bewees nog over een puike conditie te beschikken, door aan het eind van de middagwandeling op zijn schreden terug te keren en op een holletje de weg terug af te leggen om de achterblijvers tot spoed te manen. Helaas was zijn mede-organisator Yneke Bettink door ziekte niet in staat de dag mee te maken.

Hoe warm het was.....en hoe ver.....

Na een voorspoedige busrit en koffie met appelgebak gingen we onder leiding van vier gidsen van IVN afdeling Eemland de duinen in. Jawel, ook dit deel van Nederland kent duinen. Op de oude pleistocene zandgronden is in het verleden door overbegrazing een stuifzandgebied ontstaan, waarin echte duintjes zijn opgewaaid. Tegenwoordig dreigt het gebied weer dicht te groeien, maar de gemeente Soest doet er alles aan om het gebied open te houden, onder andere door het zand regelmatig van het noordoosten, waar het zich door de wind ophoopt, terug te bulldozeren naar het zuidwesten.

In het zand waren tal van mysterieuze diersporen zichtbaar, op de groene eilandjes tussen het zand groeide je neverbes en konden we op zoek naar leuke insecten en verder bleek het mogelijk, ondanks de schijnbare overzichtelijkheid van het gebied, snel de oriëntatie te verliezen. De deskundige leiding van onze IVN-collega's bracht ons via een afwisselende wandeling op onze lunchplek, biologische zoekboerderij Het Derde Erf. Hier werden de meegenomen boterhammetjes verorberd onder het genot van verse melk of een biologisch vruchtensapje.

Na de lunch werden we rondgeleid door boer Joop Wantenaar. Zijn enthousiasme over zijn mooie bedrijf maakte dit voor mij tot het hoogtepunt van de dag. Na een stukje geschiedenis van het bedrijf, waar zijn familie al generaties lang boert, voerde hij ons langs de stallen, ezelwei, siertuin, paddenpoel, moestuin en de broedboom van een steenuilenpaartje. Het

was bijzonder om te horen welke initiatieven hij met zijn vrouw ontplooid heeft in het teken van een duurzaam en verantwoord bedrijf: o.a. biologisch-dynamische veehouderij, zorgboerderij, winkeltje en een tuinderij volgens het principe van CSA

(Community Supported Agriculture). Bij CSA investeren consumenten uit de omgeving geld en eventueel ook arbeidskracht in de groentetuin in ruil voor een deel van de oogst. Ook in Zuid-Kennemerland komen CSA-initiatieven van de grond, bv. Het Landje van De Boer in Overveen en De Nieuwe Akker in Heemstede.

Hierna volgde een fikse wandeling langs het Klompenpad over het land van het Derde Erf richting de Eem. Duidelijk werd hoe heilzaam ecologische landbouw ook is voor de natuur: de slootkant- en watervegetaties wekten de geestdrift van de floristen onder ons, maar ook de libellen- en vlinderliefhebbers kwamen aan hun trekken. Ook het landschap van de Eemoever en zelfs de ruigten langs de rioolwaterzuivering van Amersfoort noopten tot natuuronderzoek en -fotografie, zodat het programma enigszins uitliep. Toch was er aan het eind van de middag nog tijd voor een welverdiend biologisch ijsje of biertje en bereikten we nog voor zessen Haarlem, zelfs nadat de bus rechtsomkeert had moeten maken, omdat een zeker persoon haar fototoestel bij het Derde Erf had laten liggen.

*Tekst en foto's:
Harry Lips en Jany van Dijk*

KWEEK - *Elitrigia repens*

Wat ligt er meer voor de hand om – in het kader van het thema *van oud naar jong* - in deze rubriek een vaste plant te beschrijven, die we kunnen aanwenden in een verjongingskuur, om van *winteroud* weer *voorjaarsjong* en *lentefris* te worden. Bovendien is de plant een voorouder van onze cultuurgranen.

Onze soort is rechtopstaand, maar tevens kruipend, en kan zo dichte grasmatten vormen. De stengelomvattende bladschede gaat over in een helder groene tot blauwgroene, gestreepte bladschijf. Ze voelt ruw aan. Wanneer kweek bloeit, kan de plant 30 tot 150 centimeter hoog worden. De kleine aartjes van het bloeiend gras meten zonder eventuele kafnaald één tot twee centimeter. De spil waartegen de ongeveer vijf bloempjes van het aartje groeien, is zigzaggend omhoog gericht. Bij nadere beschouwing hebben de afzonderlijke bloempjes prachtige kleuren, van bleekgroen tot soms bijna violet.

Het graszaad dat de Kweek voortbrengt is nauwelijks van belang, daar de plant zich vooral vermeerderd door middel van worteluitlopers.

Doordat Kweek zeer goed bestand is tegen allerlei verstoringen, wisselingen in bodemvochtigheid en temperatuur, valt deze plant voor boeren en tuinders onder de lastig te bestrijden wortelkruiden. De meeste wortels bevinden zich tien à vijftien centimeter onder de grond.

Ondanks de verwoede bestrijdingspogingen, heeft Kweek een duidelijk en omvangrijk areaal, onder andere in de gehele gematigde zone van Europa.

Hogelijk verbaasd was ik over de veelheid van namen waarmee men Kweek in ons land aanduidt. De geïllustreerde Schooflora voor Nederland slaat echter alles: Peengras, Kruipkoren, Hond(s)gras, Leedgras, Vijter, Puingras, Pijnen, Panen, Duinreep, Trekgras en tot slot de huidige Nederlandse geslachtsnaam: Kweekgras.

De verschillen in wetenschappelijke namen zijn minder groot, hoewel soms lastig en verwarrend: *Triticum repens*, *Elymus repens*, *Agropyron repens* en *Elitrigia repens*. *Repens* betekent kruipend.

In heel Europa wordt Kweek als veevoer gebruikt, zowel de bovengrondse als de ondergrondse delen van de plant. In de menselijke voeding werden in vroeger tijden wel gedroogde en gemalen wortels aan brooddeeg toegevoegd. Geroosterd werden ze als koffiesurrogaat gebruikt. De verse wortels smaken zoet. Bij Van der Pigge in Haarlem kunt u zakjes gedroogde Kweekwortels kopen.

Vanaf onze jaartelling is Kweek een

bekend middel tegen bedwateren, blaasontstekingen en blaasstenen. In de huidige tijd geneest men nog steeds diverse aandoeningen met behulp van delen van de plant, zoals huidaandoeningen, reumatische bezwaren, stofwisselingsproblemen, hooikoorts, nieren blaasaandoeningen, en zelfs suikerziekte kan ermee behandeld worden.

Volgens Nellie Uyldert is Kweek een goed voedingsmiddel voor suikerzieken. Ook bij obstipatie, weefselontsteking, geelzucht en menopauze problemen zou Kweek heilzaam kunnen zijn. Weleda maakt ongeveer vier preparaten waarvan Kweek een van de ingrediënten is. Men hanteert in dit geval de naam *Triticum*.

Behalve het reeds genoemde gebruik, zijn er zeker dertien soorten insecten die op dit gras afkomen. Kweek is dus belangrijk voor de biodiversiteit.

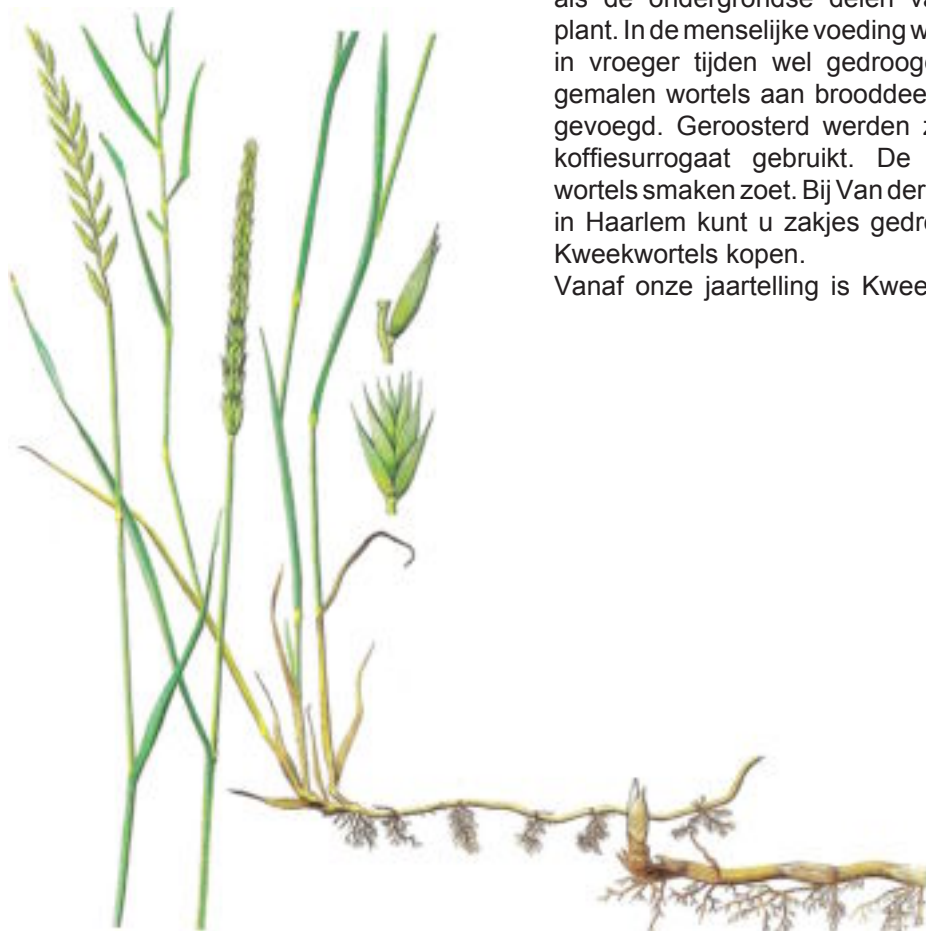
Tot slot vraag ik me af: Waarom gebruiken we Kweekwortels niet meer? Dit in de dubbele zin van het woord *meer*. Zijn al die insecten die de bovengrondse delen van de plant gebruiken dan slimmer dan wij? Men slooft zich uit Kweek te verdelgen, terwijl de plant in een jaar tijd een wortelmat van drie meter doorsnede ontwikkelt en ongeveer honderd meter wortelstokken. En dus constant verjongt!

Tekst: Yneke Bettink

Herfsevenement in de Haarlemse Stadskweektuin

Op zondag 10 oktober 2010 van 11:00 tot 16:00 uur.

De gezellige gezinsmarkt wordt jaarlijks georganiseerd door het Natuur- & Milieucentrum Ter Kleef. Excursie door de Stadskweektuin, Kinderactiviteiten. Pompoensoep en vers gebakken taart. Huis ter Kleef, Kleverlaan 9 te Haarlem, Tel. 023 – 511 33 35.

HET INSTINCT ZIT IN DE MAAG

De vogeltrek is een thema van de groencursus die in september van start is gegaan. De redactie vroeg mij hier een artikeltje over te schrijven met als bijzondere vraag: hoe trekken jonge vogels? hoe weten ze waar ze naar toe moeten?

Bij ganzen, eenden en zwanen is duidelijk dat jonge vogels de trekroutes leren van hun ouders. Wie herinnert zich niet de Canadees die verweesde Canadese gansjes opvoedde en zich afvroeg hoe hij ze moest leren trekken. Hij stapte in een open minivliegtuigje en vloog richting zuiden. De jonge ganzen zagen hun 'moeder' opstijgen, strekten hun vleugels en volgden braaf het vliegtuigje.

Wilde zwaan op weg door de lucht....

Maar hoe trekt het jong van de koekoek eigenlijk? Duidelijk is dat het niet door zijn ouders wordt opgevoed. Graspieper, heggemus of kleine karekiet doen het koekoeksjong groeien naar volwassenheid. Deze vogels hebben echter niet - zoals de koekoek - de Sahara als overwinteringsgebied. De pleegouders kunnen zo niet tot hulp zijn. Het moet dus instinct zijn. Of zou het koekoeksjong pas daar weer leukere rupsen vinden?

Noord-Hollandse Natuurdag

Zaterdag 11 december van 10:00 tot 16:00. Een aantrekkelijk programma met lezingen, presentaties en film over de Noord-Hollandse natuur. Jaarlijks georganiseerd door de POFF en Landschap Noord-Holland. Locatie: Aristozalen, naast station Sloterdijk.

Overigens leren de meeste zangvogels het trekken niet van hun ouders, ook al zijn ze door hun eigen bloed en veren opgevoed. Zangvogels trekken wel in groepen, maar niet in familieverbanden.

Dat instinct een rol speelt, werd aangetoond door de Nederlander Albert Perdeck. Hij ving negen jaar achtereenvolgens totaal 11.000 spreeuwen, op herfsttoortrek in Nederland. Hij ringde de vogels en vervoerde ze per vliegtuig naar Zwitserland, waar hij ze weer losliet. Uit ringterugmeldingen bleek, dat de volwassen spreeuwen zich in noordwestelijke richting hadden verplaatst en in hun overwinteringsgebied - namelijk Noord-Frankrijk en Zuid-Engeland - waren gearriveerd. De jonge spreeuwen vlogen echter op hun automatische piloot, hun instinctmatige zuidwestelijke richting, en werden teruggevonden in Zuid-Frankrijk en Spanje. Vogels hebben klaarblijkelijk een doel waar zij naar toe willen, maar hoe vinden zij de weg ernaartoe?

Naast instinct heeft zowel de oude als de jonge vogel de beschikking over een uiterst geavanceerde GPS-systeem. Het kan sturen op de zon en de sterren. Het krijgt richting door het aardmagnetisch veld, dat van noord naar zuid loopt. Ook zwaartekracht en geografie spelen een rol. Dit alles zou te concluderen zijn uit allerlei proefopstellingen, waarbij gevangengenomen

Oude & jonge wilde zwaan zwemmend in het water van de AWD (januari 2005).

trekvogels bloot werden gesteld aan gemanipuleerde magnetische velden, gespiegelde zonneschijn en zo meer. Elke vogelsoort maakt anders gebruik van deze navigatiemiddelen. Zo zijn er dagtrekkers en nachttrekkers.

Sommige vogelsoorten kunnen hun instinct blijkbaar negeren en hun GPS uitzetten. Bijvoorbeeld Britse zwartkoppen. Vanouds trekken deze vogels weg naar het zuiden, maar doordat de Britten in de winter zo massaal aan het vogelvoeren slaan, hebben deze vogels geen behoefte meer om te trekken.

Wetenschappers zijn er nog niet over uit waar de vogel zijn GPS heeft ingebouwd.

Als leek meen ik echter één ding te weten: het instinct van een vogels zit - gezien de zwartkoppen - in zijn maag.

Tekst & foto's: Wim Lutgerink

Milieuvriendelijk productieproces voor TOORTS

Bij een vereniging die de natuur hoog in het vaandel heeft, hoort een milieuvriendelijk productieproces voor het verenigingsblad. De ondernemers van SMIC, waar wij de kleurenToorts laten maken, laten ons weten papier met het FSC-keurmerk[1] te gebruiken, evenals zeer milieuvriendelijke printers. Eigenlijk produceert de printer geen afval, zegt SMIC. Alle onderdelen en verbruiksstoffen die uit de printers komen, worden door de fabrikant opgehaald en gerecycled.

SMIC is in december 2009 verhuisd naar een nieuw pand in Arnhem. De gemeente heeft het pand officieel geopend, omdat het om een duurzame onderneming gaat. Zo wordt bijvoorbeeld de warmte die de printers produceren gebruikt om de productiehal te verwarmen. Verder is ook het regenwater afgekoppeld van het riool en wordt rechtstreeks naar een beek afgevoerd. De beek komt vanaf het Natuurgebied Veluwezoom en loopt midden door het pand. Wij hopen hiermee de vragen van een aantal leden beantwoord te hebben.

[1] Het FSC-keurmerk geeft de zekerheid dat de grondstof voor het papier afkomstig is uit verantwoord beheerde bossen. De redactie heeft besloten het logo van dit keurmerk achterop De Toorts te laten printen.

EEN NIEUWE WERKGROEP IN ONZE AFDELING

Werkgroep Haarlemmermeer

De IVN-afdeling Zuid-Kennemerland beslaat een flink gebied, vanaf het Noordzeekanaal tot de grens van Noord- en Zuid-Holland. Het merendeel van de afdelingsactiviteiten vindt plaats ten westen van Haarlem. Het zuidelijk deel komt in het programma weinig voor. Voor leden en donateurs in Haarlemmermeer is er letterlijk, maar ook figuurlijk, een afstand met het aanbod. En daar gaan we nu wat aan doen.

Om deze afstand te verkleinen gaat de werkgroep Haarlemmermeer activiteiten dicht bij huis aanbieden: in de eigen leefomgeving, waar je lopend of met de fiets naar toe kan. Zo krijgt u misschien antwoord op uw vragen over de natuur en het milieu van de Haarlemmermeer. Het kan een aanzet zijn tot een actievere houding ten opzichte van de natuurontwikkeling in deze polder. Ik ben coördinator van deze werkgroep en we krijgen ondersteuning van het nieuwe Natuur-en Milieucentrum Haarlemmermeer (NMCH). Kijk voor meer informatie op www.nmch.nl

Is de Haarlemmermeer de moeite waard?

De stedelijke omgeving van de Haarlemmermeerpolder groeit met nieuwbouw van woningen en bedrijven. Gemeente, bedrijven en bewoners streven daarbij wel naar maximale duurzaamheid. Tegelijkertijd komen er ook steeds meer parken, bossen en groenstroken, in plaats van agrarisch gebied. In de Haarlemmermeer kun je de natuur zien ontwikkelen. Dit in tegenstelling tot de gebieden in Haarlem en omstreken, daar zie je veelal een eindresultaat. Ik zou een hele Toorts kunnen vullen met het beschrijven van de Haarlemmermeer, daarom hieronder slechts enkele voorbeelden. Ik krijg graag aanvulling van de lezers.

Wie aan de Haarlemmermeer denkt, denkt niet meteen aan een grote biodiversiteit. Maar tussen alle nieuwbouw is veel te vinden, voor wie de moeite neemt. Op het bedrijventerrein Beukenhorst (bij station Hoofddorp) is een 'orchideeroute': zeer de moeite waard. In het Haarlemmermeerse bos zijn alle bosvogels goed vertegenwoordigd, is er een grote variatie aan boomsoorten en vind je een bomenroute.

Op het open water van de nieuwe Boseilanden zijn in de winter veel watervogels te zien; het schone water heeft al diverse ijsvogelparen aange trokken.

Activiteiten

De werkgroep is nog bezig met de planning. We willen in oktober een excursie geven over bomen in het Haarlemmermeerse Bos en in december over vogels bij de Boseilanden. In het najaar geven we een groencursus in Hoofddorp met als thema *diversiteit in de herfst*. Deze cursus is in oktober en november. Al onze activiteiten zijn ingebed in de IVN-afdeling en worden ook in het activiteitenprogramma opgenomen. Op moment van schrijven zijn er nog geen exacte data bekend. Let dus op de IVN-nieuwsbrief, kijk op www.nmch.nl en houd de plaatselijke media in de gaten!

Meedoen?

Wilt u na het lezen van dit stuk meer informatie of zelfs actief meedoen in werkgroep Haarlemmermeer? Meld u dan aan via anneke.wegman@nmch.nl of bel overdag via 023-555 3437 en 's avonds 023-533 9049.

Tekst: Anneke Wegman

LIEVELINGSBOMEN

Dit is de titel van het idee dat ik heb ingestuurd voor Vara's Boomkroon-competitie. Samen met de de Bomenstichting organiseerde Vroege Vogels in maart de wedstrijd 'BoomKroon'. Gevraagd: inspirerende, bijzondere en zo duurzaam mogelijke ideeën met bomen. Mijn idee 'Lielingsbomen' is als een van de twaalf ideeën genomineerd. Met mijn idee wil ik het bewustzijn over de bomen bij mensen in mijn buurt vergroten door een fotocollage te maken van bewoners en hun favoriete bomen. Vorig jaar ben ik begonnen met het fotograferen van allerlei verschillende bomen in mijn buurt door het hele jaar heen: van knop tot bast en bloesem, profiel en blad. Terwijl ik foto's nam, merkte ik dat veel mensen nieuwsgierig waren naar wat ik deed. Soms waren ze verrast dat iemand zo naar een 'gewone' straatboom stond te kijken > > >

MAIZENA, STEMVORK EN... EEN STUK PAKTOUW!

De inhoud van een IVN-excursie is aantrekkelijk, kent diverse werkvormen, en materialen als loepje, verrekijker en zoekkaart kom je vaak tegen. Maar maïzena, een stemvork en een stuk paktouw zijn niet direct de attributen die je verwacht van een natuurgids. Wat was dit voor excursie?

Al deze middelen zijn gebruikt voor een spinnenexcursie afgelopen zomer. Maar hoe pak je zo'n spinnenexcursie aan? De gidsen van deze excursie hebben gekozen voor een 'postenexcursie'. Er waren vijf plekken waar het publiek iets te horen kreeg van een gids. Die plekken lagen zo dicht bij elkaar dat je vanuit elk punt het volgende punt (bijna) kon zien. Het motto was namelijk: weinig lopen, veel zien.

Spinnenbestaan

Na een korte inleiding werden de deelnemers verdeeld in groepen. Elk groepje liep met een gids naar hun eerste punt. Daarna volgde een algemeen verhaal over de systematiek en anatomie van een spin. Vervolgens had elke gids ook een specifiek stukje voorbereid over het leven van een

spin. De deelnemers kregen informatie over zintuigen, voortplanting, levenscyclus, het maken van spinsel en het bouwen van een web. Alles bij elkaar kreeg je zo een compleet beeld van een spinnenbestaan.

Bewonderd

Was het dan een soort hoorcollege in het veld? Zeker niet! Naast de meer theoretische stukjes was er veel aandacht voor de spinnen zelf. Allerlei soorten spinnen en webben konden worden bewonderd. Behalve de bekende Kruisspin waren dat onder andere sectorspinnen, hangmatspinnen, wolfspinnen, springspinnen en de spectaculaire Tijgerspin. Op een teken van de gids werd er gerouleerd. Bij de afsluiting volgde nog de ontknoping van een opdracht over webevolutie.

Reuzenwielweb

Maar hoe zit dat dan met die maïzena, die stemvork en dat paktouw? Door maïzena in een sok te doen en boven een web uit te schudden, werd het web beter zichtbaar. Door de trillende stemvork tegen een web te houden, kwam de bewoner tevoorschijn die dacht dat er een insect in zijn web te

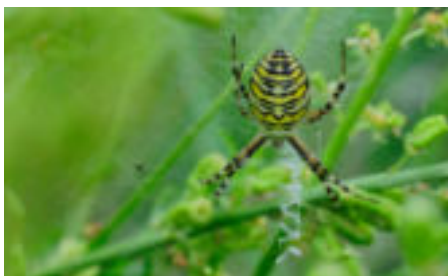
recht was gekomen. En met het paktouw hebben we een heus reuzenwielweb gemaakt om stap voor stap te laten zien hoe een web wordt opgebouwd.

Vorbereidingen

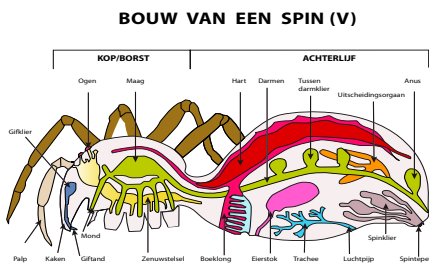
Aan dit alles ging natuurlijk heel wat voorbereiding vooraf. Eerst zelf de spinnen leren kennen, vervolgens een opzet bedenken en ten slotte de generale repetitie de dag ervoor. Eerdere terreinverkenningen zorgden ervoor dat we al wisten wat we zouden gaan zien. Daarom hebben we tijdens de generale elkaar als publiek gebruikt. Omdat het een postenexcursie was, kon dat ook goed. We gaven elkaar feedback, zodat de excursie verder kon worden verbeterd. Door de aparte opzet en attractieve informatie en middelen werd het voor iedereen een bijzondere excursie. En er is goed nieuws voor degenen die deze excursie hebben gemist: volgend jaar staat hij weer op het programma!

Tekst: Jan-Willem van Velzen

Gidsen: Wilma van den Heuvel, Jacqueline van Klaveren, Huib Koel, Jan-Willem van Velzen, Patrick Wokke

Tijgerspin. Foto: Huib Koel

Spinnenwebben worden nauwkeurig bestudeerd. Foto: Huib Koel

< < < soms vertelden ze hoe mooi ze zelf die boom vonden.

Daarom lijkt het me een leuk idee om mensen uit de buurt op de foto te zetten met hun favoriete boom. Met daarbij een stukje tekst en informatie. Deze foto's kunnen in een klein boekje of brochure gezet worden, dat we verspreiden in de buurt. Nog mooier is het om elke foto met tekst op een groot bord her en der in de wijk te zetten: zo kun je er zelfs een leuke wandelroute langs maken, niet alleen voor wijkbewoners, maar voor iedereen!

Op deze manier vergroot je het bewustzijn over de bomen in de buurt en verbind je mens en boom. Het idee van de uiteindelijke winnaar wordt uitgevoerd, dus wie weet wat er gebeurt volgend jaar in mijn wijk.

Wilt u ook geïnspireerd raken door alle ideeën? Kijk dan eens op www.boomkroon.nl. U kunt tot half oktober stemmen op het idee dat u het beste vindt.

Los van deze BoomKroon-competitie heb ik een idee over de **Boom als ecosysteem** en het belang van bomen voor stadsmensen. De milieuwerkgroep van onze afdeling wil dit graag met mij voor Haarlem uitwerken. Ik zoek hiervoor nog mensen die voldoende van het onderwerp weten en het leuk vinden om hieraan mee te werken. Neem contact met me op als u denkt hierbij te kunnen helpen.

Tekst & foto: Elvira Sanders
elvira.sanders@12move.nl
tel. 071 – 88 81 804

STRAATJE OM

*prikkelende geur
afbraak van een zomerseizoen
brengt weer nieuw leven*

m'

Als je het niet weet, vind je het bijna niet: park Meermond in Heemstede. De toegang ligt tussen het terrein van de Reiniging en de woonbotenhaven aan de Cruquiusweg. Vanaf die weg ziet het er niet aantrekkelijk uit: een asfaltpad met rechts en links een klein strookje natuur. Maar loop even door, en al snel houdt het asfalt op en valt het verkeerslawaaï steeds meer weg, door het ruisen van essen, populieren en esdoorns. Knapen van bomen die je niet verwacht in een nieuw stukje natuur. Jawel, op de plek van de oude vuilstort is een nieuw stuk natuur geschapen waar de flora redelijk haar gang mag gaan.

Het is nu aan het eind van de zomer en hoewel de herfst nadert en er veel bloemen uitgebloeid zijn, is er toch overall kleur te ontdekken: klein knopkruid, koninginnekruide, longkruid, een verdwaalde late papaver en mij onbekende gele bloempjes. En natuurlijk het al verkleurend blad van struik en boom.

Ik moet even een foto maken van de ogen van een enorme abeel, ofwel de dropjes- of wiebertjesboom. Prachtig, de verschillende vormen op de stam. De naam van deze witte abeel (*Populus alba*) is afgeleid van het Griekse *paipolos* en dat betekent trillen. Dat slaat dan op de bladeren die bij het minste zuchtje wind al bewegen. Vroeger werd het populierenblad - de abeel is een populier - gebruikt om groene en gele verfstof te maken.

Deze boom staat bij een tweesprong en ik kies voor het schelpenpad naar rechts. Aandoenlijk jong en iel zijn enkele kardinaalsmutsen en tussen al dat groen en bruin valt het zilvergrijs van een duindoorn goed op. Zeker met het nieuwe zand mee gekomen. De jonge slanke berkjes zijn duidelijk aangeplant, net als de lijsterbes verderop. Nu nog niet vruchtdragend, maar mogelijk volgend jaar al wel.

Het is jammer dat het me nooit gelukt is vogels te leren herkennen aan hun geluid. Ik moet ze zien. Ik hoor dus vogelgezang en geniet daar maar van. De krassende kraai herken ik wel en de koerende tortelduif ook.

Het pad slingert en dat is leuk, dan zie je niet wat er om de hoek ligt. Dat blijkt opeens een open ruimte te zijn en in de verte zie ik het Spaarne. Hier staan weer andere planten, vooral sierlijk wuivend gras dat duidelijk gebloeid heeft en nu vrucht draagt. En voor en tussen die grassen blauwe bloemen. In eerste instantie denk ik: korenbloemen. Maar dat kan niet, deze stengels zijn soms wel meer dan een meter lang. Het is wilde cichorei. De bloempjes worden bezocht door bijen. Mij lokken ze ook om dichterbij te komen.

Prachtig blauw en ik zie dat de nieuwe bloemen wit zijn met alleen onderaan wat vaag blauw. Of zijn dat de oude, uitgebloeide bloemen? Ik kom nog dichterbij en denk dat het inderdaad de uitgebloeide bloemen zijn. Functie voorbij: kleur weg.

Ik besluit nu mijn tempo iets te verhogen om wat meer van de omgeving te kunnen zien en loop richting Spaarne. Staan aan een waterkant is altijd boeiend, er is zoveel beweging en ook weer rust. Mijn *straatje om* zit er wat woorden betreft op, maar ik vervolg mijn pad en verken de rest van het park tot aan het College Hageveld. Daar kan ik kiezen: terug over de drukke weg buitenom of door het park. Geen moeilijke keuze en genietend wandel ik terug naar mijn fiets. Wilt u hier ook eens gaan wandelen, probeer het dan doordeweeks, want in het weekend kan er lawaai zijn van mini-autoraces.

Tekst & foto's: Marisca van der Eem

ONDER MIJN VOETEN WAS EEN WONDER IN AANBOUW

Half juli wandelde ik met een vriendin door het natuurgebied 't Twiske in Noord-Holland. We hadden geen haast en keken genietend om ons heen. Opeens zag ik een spinsel - dat ik uit de duinen kende - op de kardinaalsmuts. Maar dit waren wilgen. En hoe langer ik keek, hoe meer ik er zag. Had ik ze tot nu toe, in mijn herinnering, alleen tussen takken zien hangen, hier zag ik ze op allerlei manieren hangen. Zoals takjes die met blad en al ingesponnen waren.

Toen ik omhoog keek zag ik dat een hele dikke tak van onderen helemaal met een zilvergrijs vlies bedekt was. Zelfs hele stammen van wilgen waren ingesponnen. Dat was zo mooi, zo bijzonder.

We bekeken de spinsels van heel dichtbij en zagen allemaal zwarte - volgens ons - poepjes.

Maar ook volwassen stippelmotten aan de buitenkant op het vlies. Slank, wittig en met stippels op de vleugels, die samengevouwen op de rug lagen. Geen spetterende kleuren. Wij schatten de stippelmot in als nachtvlinder, al zagen we hem nu overdag bezig.

Aan de binnenkant van het spinsel zagen wij allemaal lege omhulsels hangen, waarin volgens ons de rupsen zich hadden verpopt tot vlinders. Wat een wonder is het toch deze metamorfose: uit een 'oud' lichaam ontstaat een nieuw, totaal ander lichaam.

Daar staat je verstand bij stil en gaat je gevoel van op de loop.

Thuis gekomen ben ik in mijn boeken en de pc gedoken.

Vlinders bestaan langer dan de mens. Uit fossiele vondsten blijkt dat de eerste primitieve nachtvlinders ongeveer 140 miljoen jaar geleden leefden. Dagvlinders ontwikkelden zich later, ongeveer 40 miljoen jaar geleden. Toen de mens ontstond waren de dagen nachtvlinders al zoals wij ze nu ook nog zien.

Je kunt beide soorten niet strak van elkaar onderscheiden, want nachtvlinders vliegen soms ook overdag en hebben soms net zulke heldere kleuren als de dagvlinders. In rust houden de meeste dagvlinders hun vleugels rechtop en de nachtvlinders leggen ze plat neer. Het duidelijkst is het verschil te zien aan de voelsprietten: voelsprietten bij de dagvlinders zijn slank en knotsvormig, bij de nachtvlinders geveerd of glad.

Onze stippelmotten (van het geslacht *Yponomeuta*) behoren tot de nachtvlinders. Vroeger werden alle nachtvlinders motten genoemd, maar nu wordt er alleen een type vlinder mee aangeduid: klein en met smalle vleugels.

In Nederland komen zeven soorten stippelmotten voor, die ieder een eigen waardplant hebben: op de kardinaalsmuts leven drie soorten, op de meidoorn, appel, pruim, sleedoorn, populier en wilg één soort.

Het zijn strenge specialisten die 'liever dood gaan van de honger dan naar een andere gastheer overstappen'.

Ik las verder dat als de rupsen volgroeid zijn en gaan verpoppen (meest tweede helft juni), ze dan langzaam aan een spinseldraad uit het web omhoog zakken tot op de grond. Dan kruipen ze onder de grond en verpoppen daar. In augustus komen de vlindertjes tevoorschijn.

Maar wij zagen toch van die lege 'poppenhulsels' hangen? En geen moment heb ik geweten dat er waarschijnlijk vlak onder mijn voeten een wonder in aanbouw was: het einde van een rupsenleven wordt het begin van een vlinderbestaan.

Tekst & foto's: Marisca van der Eem

SPINNETJES

Moeder-spin heeft voor haar baby-spinnetjes een mooi webje geweven (maar moeder is nergens te zien...), zodat ze daar rustig groter kunnen groeien.

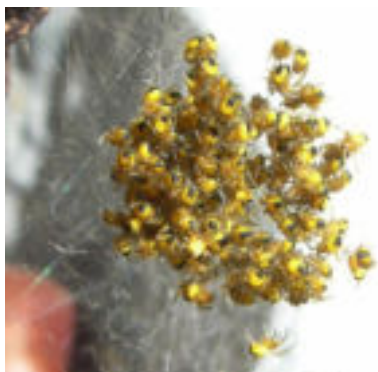

Foto: Bertine Hagmeijer

VAN OUD NAAR JONG

Op de achterpagina staan foto's die passen binnen het thema van deze Toorts: *Van oud naar jong*.

Als u denkt 'dat kan ik ook', stuur dan uw foto in (via web of mail) voor het thema van de volgende Toorts: *Bijzondere vormen in de natuur*.

BIJZONDERE BROEDZORG

Het vrouwtje van de Berkenwants (*Elasmucha grisea*) komt - zoals de naam al doet vermoeden - alleen op berken voor. Zij vertoont een vorm van broedzorg voor eieren en larven, die zeer uitzonderlijk is in de insectenwereld.

In juni legt de moederwants haar eieren, die worden vastgekleefd op de onderzijde van een berkenblad. Vervolgens blijft zij bij en vaak bovenop haar legsel zitten, om het te beschermen. Zij verdedigt het met haar lichaam, dat zij als een schild gebruikt, tegen aanvallen van vijanden zoals sluipwespen en mieren.

Als de nimfen zijn uitgekomen, blijven zij op de lege eischalen zitten, waar zij nog steeds worden bewaakt door de moeder (zie foto).

Na enige dagen vervellen de nimfen en pas dan gaan ze op weg voor hun eerste maaltijd: moederwants gaat met de kleintjes op stap, van blad naar berkenvruchtje, om voedsel - in de vorm van sap - te zoeken.

Tekst en foto's: Bertine Hagmeijer

FOTO VOORKANT

Op de foto van de voorkant kun je duidelijk het gouden 'kammetje' van het Goudkammetje zien.

Het Goudkammetje is een borstelworm van ongeveer vijf centimeter lang. Dit zeedier leeft ingegraven in het zand, met de kop naar beneden, rond de laagwaterlijn en dieper. Op de kop zitten een aantal lange borstelharen, die de kop zelf vrijwel verbergen. Deze haren glanzen goudachtig en dat is de oorsprong van de naam 'Goudkammetje'.

Van oud naar nieuw

Het goudkammetje beschermt zich met een koker van aaneen geklitte zandkorrels. Zandkorrels, die afbraakmateriaal kunnen zijn van oeroud gesteente, stukjes schelp of koraal. Door de slijpende werking van water, wind en gesteente slijt het materiaal steeds verder af tot het vergruist tot zandkorrels.

Er kunnen eeuwen liggen tussen het moment van afbreken van gesteente, schelpen of koraal en het moment dat het goudkammetje zijn zandkorrels verzamelt om er een nieuwe beschermkoker van te maken.

Op het strand worden vaak veel Goudkammetjes losgewoeld door de branding. Meestal vind je alleen de kokertjes, maar Alie Postma vond dit levende exemplaar op het strand van IJmuiden en maakte deze foto's. Zie ook haar weblog voor meer natuurfoto's: alipo.web-log.nl.

Tekst: Esther van den Braak en Marisca van der Eem

Foto's: Alie Postma